
СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 336:336.27:339 (045)

Біленко Т.І.кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри економічної теорії
Національного авіаційного університету**Бойко С.Д.**старший викладач кафедри економічної теорії
Національного авіаційного університету**Дияк Ю.І.**старший викладач кафедри економічної теорії
Національного авіаційного університету

ОСОБЛИВОСТІ АНТИОФШОРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНОЗЕМНИХ КОРПОРАЦІЙ

В статті досліджуються головні ланки антиофшорного регулювання: прийняття Реєстру бенефіціарів, законодавства про контрольовані іноземні компанії та внесення відповідних змін до Податкового Кодексу України.

Ключові слова: офшори, бенефіціари, податки, контрольована заборгованість, непогашена заборгованість, контрольована іноземна компанія, офшорний траст, цільовий траст, податковий резидент.

В статье исследуются главные составляющие антиофшорного регулирования: принятие Реестра бенефициаров, законодательства о контролируемых иностранных компаниях и внесение соответствующих изменений в Налоговый Кодекс Украины.

Ключевые слова: офшоры, бенефициары, налоги, контролируемая задолженность, непогашенная задолженность, контролируемая иностранная компания, офшорный траст, целевой траст, налоговый резидент.

Постановка проблеми. Зараз однією з головних невирішених економічних проблем вважається широко поширена реєстрація компаній в офшорних зонах, оскільки таким чином ці компанії виходять з-під сфери національного податкового законодавства, зменшуючи дохідну частину державного бюджету. Введення контролю держави за діяльністю і, зокрема, оподаткуванням іноземних компаній являється, на нашу думку, ще й засобом контролю держави за внутрішнім та зовнішнім корпоративним боргом країни, що також є дуже актуальним за нинішніх умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ще в 2014 році 47 країн світу домовились про автоматичний обмін інформацією про кінцевих власників компаній і бенефіціарів з метою боротьби з ухиленням від оподаткування з боку офшорних компаній, що оперують на їх ринку і на їх території. Так, в кожній із країн Євросоюзу має бути створений центральний відкритий реєстр кінцевих власників компаній (частка в 25% і більше). Починаючи з 01.01.2016 р., згідно

Міждержавного Договору, 51 країна світу зняли банківську таємницю з компаній, і вже в вересні 2017 р. буде опублікований перший міжнародний Звіт за 2016 р. про проведені заходи і підсумки дії контролю над бенефіціарними власниками та над офшорними компаніями. Підняті проблеми широко аналізуються в наукових дослідженнях таких вчених, як О. Власюк, В. Засанський, В. Пономарьов, В. Молчановський, В. Чужиков, В. Лановий і інші, які пов'язують проблему фінансової безпеки держави з досягненням фінансової стабільності.

Мета статті – проаналізувати, яким чином антиофшорний контроль в світі сприятиме не лише податковому наповненню національних державних бюджетів країн, але й викоріненню бази для корупції у вищих ешелонах влади і бізнесу. Завданням також є розкрити механізм, що дає змогу державі контролювати капітал своїх же олігархів, які приходять до країни під виглядом іноземних, офшорних компаній, хоча, звичайно, в юридичній сфері має витримуватись принцип верховенства міжнародних догово-

рів певної країни з питань оподаткування над податковим кодексом цієї країни.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах уряди різних країн демонструють намір накласти державний контроль на різноманітні схеми, що в них використовуються. Зокрема, в Британії існує схема використання британських торгових агентів від імені компанії – принципала, зареєстрованої в офшорі. Принципал не платить податків, а торговий агент платить тільки маленький податок з торгової комісії. В Таїланді застосовується схема використання тайських номінальних акціонерів для контролю над тайськими компаніями з боку іноземних підприємців.

Росія, наприклад, мала намір покласти край неконтрольованому використанню офшорів в РФ, де з 1 січня 2015 р. прийнятий закон про КІК (контрольовані іноземні компанії), яким регламентуються умови для адекватного податкового адміністрування, хоча це не сприяє іноземним інвестиціям в непублічні компанії. Правила КІК поширюються тут не тільки на компанії, але і на трасти.

Економічним визначенням КІК з боку держави є встановлення ефективної ставки податку на прибуток не нижче 15%. Оподаткуванню російським податком в 20% нерозподіленого прибутку підлягають структури, що зареєстровані в країнах із 41 юрисдикції «чорного списку» (Див. Наказ Мінфіну РФ від 13.11.2007 р. №108н) з додачею Кіпру і Люксембургу і на більше ніж на 10% належать російському резиденту (це офшорні компанії). Причому російські податкові резиденти мають повідомляти податкові органи про свої частки в іноземних компаніях, навіть якщо це частка в 1%.

Характерно, що об'єктом жорсткого контролю в Росії над іноземними компаніями і інвестиціями є такі параметри, як: а) прибутки; б) склад власників і бенефіціарів; в) географія походження; г) галузь, в якій оперує компанія; д) сфера і форма капіталовкладень. Причому, окремо наголошується, що іноземні компанії, в яких є велика частка російського капіталу, будучи іноземними (за місцем реєстрації) по відношенню до Росії, можуть визнати себе самостійно податковим резидентом Росії. І тоді ця «іноземна компанія» не визнається в якості Контрольованої іноземної компанії (КІК) на підставі статті 2513 Податкового Кодексу РФ.

Вірогідно, що Росія вже зараз це готує на той випадок, якщо Україна стане асоційованим членом ЄС, ба навіть захоче стати в майбутньому членом ЄС.

Цікаво, що згідно статті 2462, «... іноземні організації, місцем фактичного управління

яких являється РФ, визнаються податковими резидентами РФ». Мається на увазі:

– більше половини засідань ради директорів проходять на території РФ;

– керівниче управління організацією переважно здійснюється із РФ;

– фактичне управління іноземною організацією (ведення бухгалтерії і діловодства в РФ, видання наказів, оперативне керівництво персоналом). За цим критерієм іноземна компанія визнається російським платником податків.

І навпаки: якщо у інвестиційного фонду – іноземної організації – є управляюча компанія, і вона визначена податковим резидентом РФ, то це ще не є підґрунтям для визнання цього інвестиційного фонду податковим резидентом РФ [www.minfin.ru].

За ненадання своєчасно всієї інформації з оподаткування передбачений в РФ штраф в розмірі 100% від суми податку, яку треба було заплатити відповідно до кількості учасників і їхньої частки участі в організації стосовно до нерухомості.

По відношенню до прибутку КІК, регламентується, що в результаті невключення платником податків в оподатковану базу частки прибутку контрольованої іноземної компанії передбачений штраф в розмірі 20% від суми несплаченого податку по відношенню до прибутку КІК (але не менше ніж 100 000 руб.).

В Законі РФ чітко прописане також поняття непогашеної заборгованості платника податків, яка визнається як контрольована заборгованість і класифікується за видами непогашеної заборгованості платника – російської організації – за борговим зобов'язанням:

1) перед іноземною організацією (компанією), частка участі якої в російській організації (компанії) більше за 20%;

2) перед російською організацією, що визнається згідно до Законодавства РФ афілійованою особою (тобто філіалом) вказаної іноземної організації;

3) за зобов'язанням, по відношенню до якого іноземна організація безпосередньо виступає гарантом або яким іншим способом зобов'язується забезпечити виконання цього боргового зобов'язання російської організації.

У випадку, якщо контрольована заборгованість компанії велика, тобто втричі і більше (для банків і лізингових компаній більше ніж 12,5 разів) перевищує різницю між сумою активів і обсягом зобов'язань (тобто власний капітал), вводяться правила визначення граничного розміру відсотків, які мають бути включені до складу витрат.

Граничні розміри відсотків по контрольованій заборгованості, що включаються до складу витрат ($Marg. r_{as\ costs}$), дорівнюють:

$$Marg.r_{\text{ascosts}} = \frac{\text{сума відсотків (r), нарахованих платником податків за певний період}}{k_{\text{капіталізації}}}$$

В свою чергу коефіцієнт $k_{\text{капіталізації}}$ капіталізації компанії визначається як:

$$k_{\text{капіт.}} = \frac{\text{Непогашена заборгованість}}{\text{Власний капітал, відповідаючий частці прямої або опосередкованої участі цієї іноземної компанії в статутному капіталі російської організації}} : 3$$

Для банків та лізингових компаній $k_{\text{капіт.}}$ відповідно буде:

$$k_{\text{капіт. для банків і лізингових компаній}} = \frac{\text{Непогашена заборгованість}}{\text{Власний капітал, відповідаючий частці прямої або опосередкованої участі іноземного банку або лізингової компанії в капіталі російської організації}} : 12,5$$

При визначенні обсягу власного капіталу до розрахунків не беруться суми боргових зобов'язань у вигляді заборгованості за податками і зборами, включаючи поточну заборгованість з уплати податків і зборів, суми відтермінувань, розстрочок і інвестиційного податкового кредиту. Цікаво, що у випадку надання російській компанії інвестиційного податкового кредиту, який завжди вважався у фахових колах дієвим інструментом заохочення інвестування в реструктуризацію компанії і в новітні технології, згідно правил обрахування це не включається у власний капітал, а отже впливає на обсяг граничних розмірів відсотків по контрольованій заборгованості.

Характерним є те, що заманюючи спершу в Росію і в спільні бізнес-проекти іноземні інвестиції (зі США, Німеччини, Китаю, окремих країн ЄС і т. ін.) влада тепер хоче їх жорстко контролювати, в тому числі і інвестиції власних російських олігархів, що приходять в Росію під виглядом іноземних або офшорних компаній.

Особливе місце в російському Законі про контрольовані іноземні компанії посідають лише компанії нафтогазового сектору: «..., що стосується виводу активної торгової діяльності іноземних компаній з-під правил КІК (це можуть бути і компанії з офшорною реєстрацією, і іноземні компанії за ознакою акціонерного капіталу і реєстрацією, але діючі в інтересах незначених бенефіціарів – Автори), то ця опція доступна лише нафтогазовому сектору...» [Див. Проект, внесений до Уряду РФ 26.08.2014 р. «Про внесення змін в частині I та II Податкового кодексу РФ (в частині оподаткування прибутку іноземних організацій)»].

Найбільш вагомою зміною в РФ є те, що обов'язковому розкриттю бенефіціарних влас-

ників підлягають організації і компанії при наданні останнім державної допомоги (в тому числі учасникам державних і муніципальних програм). Крім того, вводяться обмеження на надання державної допомоги тим організаціям, чиїми бенефіціарами або проміжними власниками є особи, зареєстровані в офшорних юрисдикціях.

Що стосується України, то для неї найбільш гостро стоїть питання прийняття антиофшорного законодавства і внесення змін до Податкового Кодексу в частині оподаткування іноземних компаній, зокрема і компаній з офшорною реєстрацією, але з капіталом українського походження, також в частині оподаткування іноземних компаній зі спільним іноземно-українським капіталом, що оперують на території України, а також українських компаній, що оперують за кордоном і підпадають під дію, наприклад, російського антиофшорного законодавства «Про контрольовані іноземні компанії» і стають платниками податків до російського бюджету. Особливо ж актуальною ця проблема є через те, що частка російського капіталу в українській банківській системі ще в 2013 р. дорівнювала більше 30%, а загальна частка російського капіталу в компаніях, що оперують на території України, взагалі ніколи відкрито не обраховувалась, як і проблема фінансового моніторингу сплати цими іноземними або спільними компаніями податків на прибуток до українського держбюджету.

Взагалі ніколи в Україні не піднімалось навіть суто теоретично питання про різницю в обчисленні українського ВВП (валового внутрішнього продукту, що виробляється на території України будь-якими за походженням чи реєстрацією компаніями) та ВНП (валового національного продукту, тобто виробленого належними українським резидентам засобами виробництва і українським за походженням капіталом будь-де: в Україні чи закордоном). Саме тому досі ніхто не дав навіть приблизної оцінки тому, скільки ж відсотків від загальноукраїнського ВВП виробляється іноземними компаніями, зареєстрованими в офшорах. І ніхто не давав зваженої експертної оцінки сумі втраченого держбюджетом України податку на прибуток цих офшорних компаній, що оперують на території України. Також ніхто не надавав прорахованої економічної оцінки порівняльних вигод і фінансових втрачених надходжень, тобто недоотриманих прибутків держбюджетом України через існування офшорних компаній, або точніше через перевагу, що надається офшорній реєстрації українськими за походженням компаніями, з поправкою на частку капіталу цих компаній в сукупному капіталі, що засто-

совується в економіці України. Зробити таку економічну оцінку без відповідного Реєстру іноземних компаній, без Реєстру бенефіціарів і майнових власників, без відкриття банківської інформації по стан рахунків цих іноземних корпорацій є практично неможливим, хоча неможливо й переоцінити важливість такої оцінки для прогнозування обсягів потенційних іноземних інвестицій в українську економіку, для прогнозування гіпотетичних втрат для держбюджету від існування певної великої частки компаній з офшорною реєстрацією, а також для аналізу і прогнозування подальших інвестиційних можливостей розвитку в окремих певних галузях і секторах вітчизняної економіки: чи то фінансова, банківська, інфраструктурна, фондова, електронно-мережева, чи навіть суто виробнича сфера.

Повертаючись до світового досвіду, треба зазначити, що реалізації сучасних економічних підходів підпорядковано багато законодавчих ініціатив, що приймаються на міжнародній арені. Це діяльність таких організацій, як:

1. ФАТФ – Група розробки фінансових заходів по боротьбі з відмиванням грошей;
2. МАНІВЕЛ – Комітет експертів Ради Європи по оцінці заходів протидії легалізації злочинних доходів;
3. Римська Група проти тероризму;
4. Фінансова розвідка іноземних держав: ПФР– Група «Егмонт»;
5. Регіональна офшорна група банківського надзору;
6. Конвенція ОЕСР щодо деофшоризації;
7. Ліонська група проти транснаціональної організованої злочинності в країнах G7;
8. «Fourth Anti-Money Laundering Directive AMLD» (Проект ЄС, схвалений Європарламентом).

Багато зроблено на національному рівні в окремих країнах по складанню прозорих реєстрів бенефіціарних власників компаній з метою боротьби з відмиванням грошей, з фінансовими махінаціями, з ухиленням від оподаткування і, звичайно, з тими надзвичайними можливостями, що їх дає розповсюджена офшоризація.

В США це Incorporation Transparency and Law Enforcement Assistance Act по створенню Системи ідентифікації осіб, що утворюють корпоративні структури.

Великобританія реалізує План Дій по складанню публічного доступного реєстру бенефіціарних власників британських компаній, що визначає програму дій для уряду.

Аналогічні ініціативи прийняті в Брюсселі (ЄС, 2014), в Декларації лідерів G20.

Крім боротьби з відмиванням коштів, з фінансуванням міжнародного тероризму, з

офшоризацією з метою уникнення оподаткування, поруч із розкриттям діючих бенефіціарів в іноземних компаніях і встановленням державою контролю за економічними параметрами діяльності контрольованих іноземних компаній є ще й ціла низка економічних і політичних проблем, що супроводжують процеси імплементації вище названого відповідного міжнародного і національного законодавства.

Це, як завжди, застосування певних виключень з положень Закону, додатків до Закону та окремих підзаконних Актів, що в окремих випадках роблять вмотивовані виключення з правил для певних економічних та владних кіл, в певних секторах та з певною метою, що походить із сучасних завдань моменту.

Безперечно, що широка (в рамках G7, G20, ЄС та міжнародних організацій) програма дій по деофшоризації викличе такі пристосувальні реакції, як створення регіональних економічних зон з величезними кліринговими банками на чолі (з капіталом не менше 100 млрд. дол.) та власними інсайдерськими валютами розрахунків по торгових операціях. Прикладом може бути створений у 2015 р. Шанхайський банк для країн БРІКС. Але надання китайській валюті – юаню – самостійного статусу міжнародної банківської резервної валюти в 2016 році дещо ускладнило задачу забезпечення клірингових розрахунків в рамках регіональної зони торгівлі для БРІКС і надало великі переваги китайській валюті на світових ринках капіталів і товарів.

Обходити законодавчі акти і нормативи реєстрів бенефіціарованих власників можна за допомогою створення гібридних компаній, що вирішують, наприклад, українські проблеми легального інвестування за кордоном без ліцензії НБУ, при чому варіації результату можуть досягатись за допомогою: а) приватного фонду; б) цільового трасту, як механізму ефективного захисту активів; в) хедж-фонду.

Останнє ґрунтується інституційно на тому, що при складанні Реєстрів з метою деофшоризації і боротьби з ухиленням від оподаткування саме поняття **бенефіціар** відрізняється в компаніях, трастах і фондах і, крім того, можна отримати виключення з правил по регулюванню офшорної юрисдикції, якщо буде доведено, що ви належите до так званих «потерпаючих категорій». І тоді ні реєстраційна, ні банківська інформація про компанію, траст або фонд не може бути розкрита.

Ще однією проблемою, яка на нашу думку, належить до проблем, виникаючих внаслідок широкої та міждержавної імплементації анти-офшорного законодавства (до якого першою ланкою є саме складання Реєстрів бенефіціарів, а вже потім законодавча регламентація

державного контролю за оподаткуванням іноземних компаній), є проблема порівняльної відмінності у збереженні окремими державами відносно «м'яких» вітчизняних норм і виключень щодо вимог по розкриттю бенефіціарних власників, ніж це є в інших країнах, звідки вони хотіли б отримати закордонні інвестиції, чи якщо є економічний прихований інтерес надавати такі преференції іншій стороні, в якій на даний час існує більш жорстке антиофшорне законодавство чи закони в сфері контролю за іноземними корпораціями.

Як відомо, на міжнародній чи «сусідській» різниці в ставках відсотка за кредит, різниці в курсах валют, в нормах податків, в нормах доходності за облігаціями і євробондами, а тепер і в нормативах законодавчого регулювання, можна було завжди грати. Але на які саме поступки доведеться йти в такому випадку країні, що цілеспрямовано «зволікає» із запровадженням норм жорсткого антиофшорного (ба навіть «антиолігархічного») законодавства? Якими будуть суми недоотриманих податків до бюджету протягом визначеного часу? І яким буде розподіл отриманого тимчасового економічного ефекту: яким саме секторам і яким фінансовим групам він дістанеться? Дати обраховані економічно відповіді на поставлені запитання – значить наблизити українську еко-

номічну політику до умов реалізації міжнародного економічного права, дати їй можливість слугувати загальноприйнятими в сучасному світі критеріями ведення бізнесу, регулювання фінансової сфери і, не в останню чергу, надати можливість для отримання значних валютних надходжень до країни.

Висновки. На порядку денному в Україні гостро постало питання не тільки законодавчого прийняття, а й якнайшвидшого імплементації національного антиофшорного законодавства та внесення змін до Податкового Кодексу України в частині оподаткування іноземних компаній, зокрема з офшорною реєстрацією незалежно від країни походження капіталу, прийняття справжнього Реєстру бенефіціарів, впровадження міжнародних законодавчих актів по контролю за відмиванням капіталу, за пересуванням злочинного або тінювого за походженням капіталу, незалежного моніторингу податкових надходжень до держбюджету від контрольованих іноземних компаній і від інсайдерської корпоративної частки держави в структурі акціонерного капіталу компаній.

Прийняття всіх цих законодавчих актів і змін має бути зроблене протягом найближчих декількох місяців 2017 року і відповідати в усіх аспектах вимогам і нормативам найкращої існуючої світової практики.

Список використаних джерел:

1. Законопроект о контролируемых иностранных компаниях [электронный ресурс]. – Режим доступу: tax-today.com.
2. Налоговый кодекс РФ. [Электронный ресурс]. – Режим доступу: www.minfin.ru
3. Корпоративный кодекс РФ. [Электронный ресурс]. – Режим доступу: www.taxcoach.ru
4. Журнал «Корпоративный юрист», 2010, №1. – Режим доступу: <http://www.kollegi.ru/iss/2004/n6/27.htm>
5. У світі посилюється процес деофшоризації: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zik.ua/ua/news/2015/10/30/u_sviti_posylyioetsya_protsey_deofshoryzatsii_51_kraina_skasovuie_bankivsku_taiemnytsiyu_536237

Bilenko T.I., Boyko S.D., Dyiak Yu.I.

THE PARTICULARITIES OF ANTI-OFFSHORE REGULATION TOWARD FOREIGN CORPORATIONS ACTIVITY

The purpose of this article is to analyze how anti-offshore control in the world can conduce to increase of the national budgets of the states and eradicating corruption framework in high echelons of power and business.

In the modern conditions governments of different states show intent to impose state control on different schemes that they use. For example, Thailand applies schemes of using nominee shareholders for the control of Thai companies by foreign entrepreneurs.

For realization of modern economical approaches the country must subject legislative initiatives that are accepted on the international arena. It is organizations such as:

1. Financial Action Task Force (FATF)
2. Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism (MONEYVAL)
3. Rome Group against terrorism
4. FIU foreign countries

5. Regional Offshore Group of Banking supervision
6. Convention of OECD on anti-offshore.
7. Lion group against transnational organized crime in the countries of G7
8. «Fourth Anti-Money Laundering Directive AMLD» (project of EU, accepted by the European Parliament)

In Ukraine the question concerned is not only the legal adoption, but also the implementation of a national anti-offshore legislation and amendments to the Tax Code of Ukraine regarding taxation of foreign companies, including offshore registration regardless the country of origin of capital.

Adoption of this legislative acts and changes must be approved just during the next few months of 2017 and must comply with all aspects of the requirements and standards of the best current international practice.

Key words: Offshores, beneficiaries, controlled debt, non-paid debt, controlled foreign company, an offshore trust, purpose trust, tax resident.

УДК 338.58:65.014

Бригадир В.О.

викладач кафедри міжнародного менеджменту та маркетингу
Тернопільського національного економічного університету

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ КРАЇН ЄС ЗА РІВНЕМ ДОХОДІВ

У статті авторка наголошує, що предметом особливої уваги світової спільноти є соціально-економічний розвиток країн Євросоюзу, відтак його «східного розширення», оцінка наслідків вступу нових країн-членів для їхнього політичного, соціально-економічного розвитку. Серед факторів, що визначають країну у системі соціальних координат та впливають на її економічний розвиток визначено рівень доходів населення, як основний критерій диференціації населення. Проведено статистичний аналіз варіації країн-членів ЄС за коефіцієнтом Джині. Доведено, що впродовж досліджуваного періоду відбулося зближення країн першої й другої груп (вступ до Європейського Союзу до 2004 р. та після 2004 р.). Виконаний аналіз динаміки соціально-економічної стратифікації країн-членів ЄС, засвідчив, що Європейський Союз зумів досягти певних результатів щодо реальної конвергенції своїх членів та реалізації поставлених цілей щодо соціальної політики.

Ключові слова: соціально-економічна стратифікація, рівень доходів, статистичний аналіз, коефіцієнт Джині, економічний добробут, європейська інтеграція.

В статье автор отмечает, что предметом особого внимания мирового сообщества является социально-экономическое развитие стран Евросоюза, в частности его «восточное расширение», оценка последствий вступления новых стран-членов для их политического, социально-экономического развития. Среди факторов, определяющих страну в системе социальных координат и влияющих на ее экономическое развитие определен уровень доходов населения, как основной критерий дифференциации населения. Проведен статистический анализ вариации стран-членов ЕС по коэффициенту Джини. Доказано, что на протяжении исследуемого периода произошло сближение стран первой и второй групп (вступление в Европейский Союз до 2004 г. и после 2004 г.). Выполненный анализ динамики социально-экономической стратификации стран-членов ЕС, показал, что Европейский Союз сумел достичь определенных результатов по реальной конвергенции своих членов и реализации поставленных целей по социальной политике.

Ключевые слова: социально-экономическая стратификация, уровень доходов, статистический анализ, коэффициент Джини, экономическое благосостояние, европейская интеграция.

Постановка проблеми. Головною метою соціально-економічної політики будь-якої цивілізованої держави визначається підвищення рівня життя населення, а критерієм ефектив-

ності є скорочення масштабів бідності громадян. Світова фінансова криза 2008-2009 рр. змінила міжнародний дискурс по ряду стратегічних питань. Одним з них стало питання соці-